

PENKOV S. V. THE PLACE AND CONTENT OF SOME TERMS IN THE FIELD OF USING EQUIPMENT IN OPERATIVE AND SEARCH ACTIVITY

The content of the concept of «operative equipment» and also the concepts that are adjacent to it are analyzed; their essential relationship to each other is established. The relevance of the studied problem is grounded. It is emphasized that non-compliance of the corresponding terminological apparatus sometimes causes uncertainty and confusion in understanding the structure of the operative equipment as a mean of operative and search activities.

Two approaches used to combine studied terms in a single system are singled out. Each of these approaches is briefly considered; appropriate interpretations of the concepts are provided. It is emphasized that the first approach has no term of «operative equipment» and derived from it. Instead, these concepts are found in the second approach, which includes a much deeper encapsulation of narrow terms by wider ones. It is established that the content of the concepts of «operative equipment» and «special equipment of operative and research purpose» is strongly correlated with each other in both approaches.

With the use of a retrospective approach the author has analyzed the usage of all studied terms in Ukrainian legislation and legislations of the former Soviet Union countries. The definition, characteristics and classification of special technical means for the interception of information from channels of communication, other means of secret information getting are provided.

The author has concluded that today there is no consensus on the content of the concept of «operative equipment», which is a classic tool of operative and search activities. It is established that the terms «special equipment», «operative equipment», «operative and technical means», «special technical means for interception of information from channels of communications, other means of secret information getting» can not be identified, in return they are correlated to each other as one and share. By the example of the scheme the appropriate link is explained.

Keywords: *operative and search activity, operative and technical means, operative equipment, special equipment, terminology.*

УДК 342.9

О. Ю. ПРОКОПЕНКО,

*кандидат юридичних наук,
начальник кафедри тактико-спеціальної підготовки
факультету підготовки фахівців міліції громадської безпеки
та кримінальної міліції у справах дітей
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ В РЕГІОНІ

З метою дослідження діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення правопорядку в регіоні виокремлено такі періоди функціонування органів внутрішніх справ: період революції та громадянської війни, початок існування (20–30-ті роки) СРСР, період Великої Вітчизняної війни, післявоєнний період, кінець існування та розпад СРСР. Зазначено, що наведені етапи починають свій відлік від створення першого офіційного централізованого відомства управління внутрішніми справами – Міністерства внутрішніх справ у складі Російської імперії.

Ключові слова: *органи внутрішніх справ, забезпечення правопорядку, історичний аналіз.*

Prokopenko, O.Y. (2015), "Historical analysis of internal affairs agencies' activity in keeping public order in the region" ["Istorychnyi analiz diialnosti orhaniv vnutrishnikh sprav shchodo zabezpechennia pravoporiadku v rehionii"], *Pravo i Bezpeka*, No. 3, pp. 87–93.

Постановка проблеми. Як відомо, дослідження сутності будь-якого явища буде неповноцінним без визначення його історичного коріння. Так, як зазначав свого часу відомий французький історик Марк Блок, незнання історії минулого призводить до нерозуміння сучасного [1, с. 91]. Не виникає сумніву, що актуальності наведений вислів не втратив і

сьогодні. Отже, дослідження історичних аспектів становлення та розвитку органів внутрішніх справ допоможе розкрити їх сутність, роль і місце у забезпеченні правопорядку в регіоні. При цьому, з огляду на вимоги щодо обсягу змістовного наповнення представленого дослідження, буде зроблено історичний аналіз діяльності органів внутрішніх справ щодо

забезпечення правопорядку в регіоні до початку становлення України як незалежної держави.

Стан дослідження. Проблематиці історичного аналізу діяльності органів внутрішніх справ України присвятили свої дослідження такі вчені, як А. В. Іванов, К. Л. Яковлев, П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв, В. В. Ченцов, О. П. Бенько, О. М. Мироненко, В. Т. Окіпнюк, О. І. Олійник, І. Б. Усенко, В. А. Чехович, В. М. Чисніков та ін. Однак залишаються питання які потребують подальшого дослідження, а саме історичний аналіз діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення правопорядку в регіоні. Тому **метою** цієї статті є дослідити історичні етапи розвитку діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення правопорядку в регіоні.

Виклад основного матеріалу. Відправною точкою історичного дослідження органів внутрішніх справ щодо забезпечення правопорядку в регіоні, на нашу думку, слід вважати початок XIX ст. – період, коли було офіційно, у легітимний спосіб створено орган виконавчої влади, до відома якого й відносилися внутрішні справи – Міністерство внутрішніх справ. У той час наша держава перебувала у складі Російської імперії, а на престолі був цар Олександр I. Так, як цілком слушно зауважує А. В. Іванов, державні установи, які почали створюватися з приведенням у дію пакета реформ на початку XIX ст., проіснували з незначними змінами до 1905 року. Прийняте правлячими колами рішення вдосколювати систему державного управління було втілено в царському маніфесті від 8 вересня 1802 року «Про створення Міністерств», згідно з яким із ліквідацією застарілої системи колегій основні керівні державні функції були передані восьми міністерствам, у числі яких було й Міністерство внутрішніх справ [2, с. 13]. Як цілком слушно зазначає К. Л. Яковлев, зазначений царський маніфест був лише початковим етапом у міністерській реформі, він не визначив чітке місце кожного міністерства в загальній системі державних органів, його взаємини з іншими частинами системи управління Російської імперії, функції та компетенції міністерств, а також розмежування предметів відання між ними. Усі ці неврегульовані питання маніфест обіцяв більш детально роз'яснити у подальших інструкціях міністрам. Разом з тим, зауважує вчений, Міністерство внутрішніх справ Російської імперії – одне з найважливіших ланок державного апарату, створеного в ході реформ на початку XIX ст. З моменту створення воно брало участь у вирішенні широкого кола питань, що стосувалися різних

сторін економічного, політичного, суспільного, духовного життя країни. Одним з основних напрямів діяльності Міністерства стало керівництво поліцією, прийняття необхідних заходів для її реорганізації відповідно до вимог часу, поліпшення організаційної структури, зміцнення кадрів, вдосконалення форм і методів діяльності [3, с. 23]. Таким чином, на початку свого історичного розвитку Міністерство внутрішніх справ брало участь у регулюванні багатьох сторін суспільного життя того часу. При цьому нормативна регламентація його діяльності була вкрай недосконалою.

З подальшим розвитком Міністерства внутрішніх справ зміцнюється його призначення як центрального органу управління, зокрема поліції регіонів. Вихідні від Міністерства директиви були спрямовані на посилення контролю за губернською владою. Так, Головним відомством Міністерства з найбільшою функціональним навантаженням став Департамент внутрішніх справ, штати якого були затверджені 7 січня 1803 року. За сферами діяльності Департамент поділявся на 3 експедиції: державного господарства; державної медичної управи; спокою та благочиння. В останній і зосередилося управління поліцейським відомством країни [2, с. 13–14]. Реформування міністерств було здійснено внаслідок прийняття двох актів з інтервалом близько року – маніфесту від 12 липня 1810 року про поділ державних справ на особливі управління та «Спільної установи міністерств» від 25 червня 1811 року [3, с. 25]. Отже, на початку офіційного створення до юрисдикції Міністерства внутрішніх справ як центрального органу управління внутрішніми справами було віднесено чимало питань, пов'язаних із регулюванням різних суспільних відносин – духовних, політичних, економічних тощо. Можна стверджувати, що до кінця досліджуваного історичного періоду зазначене відомство, зокрема його структура та призначення, не зазнало кардинальних змін.

Наступний історичний етап діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення правопорядку пов'язаний із революційними подіями 1917 року, які, як відомо, склалися з буржуазно-демократичної лютневої та (у радянській історіографії) «Великої Жовтневої соціалістичної» революцій. Так, після лютневої революції та ліквідації царсько-репресивних органів царизму для підтримання громадського порядку та боротьби зі злочинністю була створена народна міліція. Її діяльність регулювалася тимчасовим Положенням про міліцію, затвердженим Тимчасовим урядом 17 квітня 1917 року.

Положенням нормативно закріплювались основні функції та завдання міліції як державного органу [4, с. 41]. Крім цього, воно визначало, що в складі Міністерства внутрішніх справ було створено Тимчасове управління у справах міліції та щодо забезпечення особистої та майнової безпеки громадян. У губерніях були засновані посади урядових інспекторів міліції, якщо перебували у підпорядкуванні губернських комісарів – чиновників Тимчасового уряду, які замінили губернаторів. Безпосереднє керівництво міліцією в повітах і містах здійснювалося повітовими земськими та міськими управами. Все це свідчило про децентралізацію управління внутрішніми справами [5, с. 20–21].

Взявши у жовтні 1917 року владу в свої руки, більшовики приступили до формування основ соціалістичної державності, а також до реалізації висунутої ще К. Марксом і Ф. Енгельсом та розвиненою В. І. Леніним ідеї загального озброєння народу, покликаною замінити постійну армію та міліцію. Правовою основою для цього стала постанова Народного комісаріату внутрішніх справ від 28 жовтня (10 листопада) 1917 року «Про робочу міліцію». Цією постановою всім Радам робітничих і солдатських депутатів пропонувалося приступити до її утворення. Більшість дослідників вважає, що створювана робоча міліція поєднувала в собі як державні, так і недержавні риси – була, з одного боку, виконавчим органом державної влади – Рад, а з іншого – самодіяльною організацією громадян [4, с. 41–42].

Майже одразу після жовтневих подій розпочалася громадянська війна, яка тривала до 1921 року (в деяких регіонах до 1923 року). Під час війни на територіях, де була ліквідована радянська влада, створювалися державні утворення антирадянської спрямованості. Однією з головних цілей, які ставили перед собою їх уряди, що у вересні 1918 року була закріплена в Акті про створення Всеросійської верховної влади, було «вжиття заходів до дійсної охорони громадської безпеки та порядку». Для її досягнення необхідно було створити систему органів влади й управління, у тому числі органи внутрішніх справ [5, с. 20–21].

Варто зазначити, що міліція, яка виникла після жовтня 1917 року, із самого початку будувалася як класовий орган, орган трудящих і не випадково отримала назву робітничо-селянської [6, с. 17–18]. У 1920 році Всеросійський центральний виконавчий комітет, до складу якого до утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік входила й Українська Радянська Соціалістична Республіка, затве-

рдив Положення про Робітничо-селянську міліцію, яке закріпило ланки апарату радянської міліції, що склалися в процесі їх будівництва. Керівництво міліцією на місцях було покладено на губернські, повітові та міські управління, що були одночасно підвідділами та відділами управлінь виконавчих комітетів. До їх компетенції входило керівництво діяльністю міліції, видання наказів і розпоряджень щодо міліції, проведення заходів щодо зміцнення дисципліни у міліції тощо [7, с. 72].

Значним етапом у розвитку органів внутрішніх справ є 1930-ті роки, оскільки саме тоді проходили численні їх перебудови та реформування. Так, 25 травня 1931 року Рада народних комісарів СРСР прийняла загальносоюзне Положення про робітничо-селянську міліцію, яке детально регламентувало порядок проходження служби її працівникам, а також порядок призначення на посаду керівного складу міліції. Це Положення встановлювало поділ співробітників на вищий, старший, середній і молодший начальницький склад залежно від займаної посади, а також на оперативний та адміністративно-господарський склад [5, с. 62]. Утворення відповідно до постанови Центрального виконавчого комітету і Ради народних комісарів СРСР від 27 грудня 1932 року Головного управління робітничо-селянської міліції при Об'єднаному державному політичному управлінні СРСР стало новою сходинкою в організації роботи органів внутрішніх справ. Це дозволило здійснити єдиний підхід у підборі, розстановці, навчанні, вихованні та матеріальному забезпеченні кадрів цих органів, що призвело до появи ознак їх стабільності та скорочення плинності [5, с. 64].

Напередодні Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років в органах внутрішніх справ відбулися великі зміни. Для міліції були чітко визначені завдання: боротьба зі злочинністю, з розкраданнями соціалістичної власності та спекуляцією, паспортно-реєстраційна робота тощо. Ще в березні 1937 року в складі головного управління міліції Народного комісаріату внутрішніх справ СРСР створюється спеціальний відділ – ВБРСВ (відділ боротьби з розкраданнями соціалістичної власності); подібні відділи або групи створюються і на місцях. У 1939 році відповідно до закону «Про загальний військовий обов'язок» міліція почала займатися обліком військовозобов'язаних. У всіх відділеннях міліції почали відкриватися військово-облікові столи. У 1939 році в органах внутрішніх справ було введено Настанову з мобілізаційної роботи на випадок військового часу. Ще

в 1937 році створюються відділи залізничної міліції, а в 1940 році відповідальність за її роботу покладається на дорожньо-транспортний відділ Народного комісаріату внутрішніх справ. Спеціальні підрозділи міліції були створені також у портах і на пристанях [5, с. 67].

Із початком ведення на території СРСР військових дій у червні 1941 року відбулася кардинальна перебудова діяльності державних органів, включаючи її правову регламентацію. Це торкнулося, хоча і не відразу, й органів внутрішніх справ. При цьому з них не знімалося виконання основних завдань – тих, які вони виконували до початку Великої Вітчизняної війни відповідно до свого призначення в період мирного часу: боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку, забезпечення пожежної безпеки, безпеки дорожнього руху тощо. Додавалися і нові завдання, обумовлені особливостями військово-політичного становища на тих територіях держави, де безпосередньо проходив фронт. Йдеться про активну участь органів внутрішніх справ в організації протиповітряної оборони, евакуації громадян та промислового потенціалу. Вони виконували також завдання військового характеру – розвідувально-диверсійну роботу, участь у діяльності винищувальних батальйонів. У цих сферах органам внутрішніх справ відводилася особлива роль. Крім того, на них покладалося виконання завдань спеціального характеру, і насамперед рішення про депортацію певних категорій населення з меж деяких регіонів у східні регіони країни [8, с. 14–15]. Зазначимо, що перехід органів внутрішніх справ, у тому числі й міліції, до роботи в умовах воєнного часу здійснювався відповідно до таких законодавчих актів, прийнятих у ході війни, а також наказів та розпоряджень Народного комісаріату внутрішніх справ СРСР: указу Президії Верховної Ради СРСР «Про військове положення» від 22 червня 1941 року; постанова Ради Народних Комісарів СРСР «Про охорону підприємств і установ та створення винищувальних батальйонів» від 24 червня 1941 року; директиви Ради народних комісарів СРСР і Центрального комітету Всесоюзної Комуністичної партії (більшовиків) «Партійним і радянським організаціям прифронтових областей» від 29 червня 1941 року тощо. У деяких містах міліція була переведена на казармений стан, був подовжений її робочий день [5, с. 68].

У цей період органи внутрішніх справ забезпечували правопорядок як роз'яснювальною роботою, допомагаючи в цьому партійним і громадським організаціям, так і притягнен-

ням до відповідальності конкретних порушників. У цих питаннях вони працювали в тісному контакті з прокуратурою [8, с. 31]. Можна констатувати, що умови воєнного часу спричинили організаційно-структурні зміни у діяльності органів внутрішніх справ. Відбувається об'єднання Народного комісаріату внутрішніх справ СРСР і Народного комітету державної безпеки СРСР в єдиний Народний комісаріат внутрішніх справ СРСР, відповідно в регіонах утворюються управління Народного комісаріату внутрішніх справ, де зосереджуються функції обох наркоматів. Разом з тим, у період до окупації деяких регіонів перед органами внутрішніх справ ставилися нові завдання, до числа яких входили: охорона тилу Червоної Армії, організація місцевої протиповітряної оборони, евакуація людей і підприємств з відповідних регіонів, реалізація плану ліквідації промислових підприємств при відступі частин Червоної Армії, виконання рішення про депортацію деяких категорій населення з регіону. Пізніше додадуться ще два важливі завдання – розвідувально-диверсійна діяльність та організація винищувальних батальйонів. Крім цього представники органів внутрішніх справ брали активну і безпосередню участь у формуванні партизанського руху на окупованих територіях [8, с. 41–42].

Внаслідок прийняття закону СРСР «Про перетворення Ради Народних Комісарів СРСР у Раду Міністрів СРСР і Рад Народних Комісарів союзних і автономних республік – у Ради Міністрів союзних і автономних республік» від 15 березня 1946 року Народний комісаріат внутрішніх справ СРСР перетворився в Міністерство внутрішніх справ СРСР [9]. У 1949 році міліція рішенням Радянського уряду була переведена з Міністерства внутрішніх справ до Міністерства державної безпеки. 23 серпня 1950 року Міністерство державної безпеки СРСР з метою підвищення ефективності роботи міліцейських служб провело реорганізацію Головного управління міліції. Були створені нові структурні управління, в тому числі політичний відділ, і значно розширені штати політorganів територіальних підрозділів [5, с. 69]. У контексті досліджуваного питання варто зазначити, що протягом десятиліть періоду культу особи Сталіна у сфері законності та правопорядку були допущені численні порушення, що не могли обійти стороною й органи внутрішніх справ. Було серйозно порушено їх зв'язок із місцевими органами, що ускладнювало комплектування міліції, не дозволяло активно залучати громадян до охорони громадського порядку, породило багаточисельні

репресії, здійснені у 30–50-ті роки, беззаконня, дріб'язкову регламентацію повсякденного життя громадян. Усе це призводило до незадоволення мас, стихійного протесту, утворення прірви між правоохоронними органами та населенням [6, с. 64].

Значний внесок у ліквідацію наслідків культу особистості, у відновлення законності в країні та зміцнення зв'язків населення з правоохоронними органами зробили XX з'їзд Комуністичної партії Радянського союзу та подальші рішення партійних і радянських органів. На ліквідацію наслідків культу особи в організації та діяльності органів внутрішніх справ було направлено постанову Центрального комітету Комуністичної партії Радянського Союзу і Ради Міністрів СРСР від 25 жовтня 1956 року «Про заходи щодо поліпшення роботи Міністерства внутрішніх справ СРСР». У ньому вказувалося на необхідність поліпшення керівництва діяльністю органами внутрішніх справ з боку радянських і партійних органів. Особливе значення надавалося посиленню їх впливу на добір, розстановку та виховання кадрів міліції, а також постійному контролю за їх діяльністю. Відновлювався принцип подвійного підпорядкування міліції – місцевим Радам і вищим органам Міністерства внутрішніх справ [6, с. 64–65]. У подальшому відповідно до указу Президії Верховної ради СРСР від 13 січня 1960 року Міністерство внутрішніх справ СРСР було ліквідовано, а його функції передано Міністерствам внутрішніх справ союзних республік.

У серпні 1962 року було прийнято Положення про радянську міліцію, де зазначалося, що «міліція є адміністративно-виконавчим органом Радянської держави, покликаним охороняти громадський порядок у містах, населених пунктах і транспортних магістралях, забезпечувати охорону соціалістичної власності особи та прав громадян від злочинних посягань, своєчасно попереджати, припиняти та розкривати кримінальні злочини» [6, с. 74]. 26 червня 1966 року Президія Верховної Ради СРСР видала указ «Про створення Союзно-республіканського міністерства охорони громадського порядку СРСР», внаслідок чого було створено зазначене у назві наведеного нормативно-правового акта відомство та відновлено централізоване управління органами внутрішніх справ, зокрема міліцією. А вже 25 листопада 1968 року указом Президії Верховної Ради СРСР Міністерство охорони громадського порядку СРСР було перейменовано в Міністерство внутрішніх справ СРСР. Крім цього великий вплив на подальше вдосконалення діяльності

органів внутрішніх справ, поліпшення їх організаційної структури, та підняття авторитету мав указ Президії Верховної Ради СРСР «Про основні обов'язки та права радянської міліції з охорони громадського порядку й боротьби зі злочинністю», ухвалений 19 липня 1973 року. Рада Міністрів СРСР своєю постановою від 8 червня 1973 року «Про подальше вдосконалення правового регулювання діяльності радянської міліції» затвердила нове Положення про радянську міліцію [6, с. 66, 69, 74, 77].

Новим історичним етапом подальшого розвитку органів внутрішніх справ, у тому числі їх діяльності щодо забезпечення правопорядку в регіонах, став розпад СРСР. Так, в указі Ради Республік Верховної Ради СРСР «Декларація у зв'язку зі створенням Співдружності Незалежних Держав» від 26 грудня 1991 року № 142-Н Рада констатувала, що зі створенням Співдружності Незалежних Держав Союз РСР як держава та суб'єкт міжнародного права припиняє своє існування. У свою чергу Угоду про створення Співдружності Незалежних Держав було підписано 8 грудня 1991 року [10] та ратифіковано із застереженнями Україною шляхом прийняття постанови Верховної Ради України від 10 грудня 1991 року № 1958-ХІІ [11]. Внаслідок прийняття цих нормативно-правових актів органи внутрішніх справ перейшли під юрисдикцію відповідних республік і у нашій державі почала функціонувати власна національна система зазначених органів.

Висновок. Таким чином, органи внутрішніх справ та їх діяльність щодо забезпечення правопорядку в регіоні пройшла декілька історичних етапів. У представленому дослідженні ці етапи починають свій відлік від створення першого офіційного централізованого відомства управління внутрішніми справами – Міністерства внутрішніх справ у складі Російської імперії. Крім цього, виокремлено такі періоди функціонування органів внутрішніх справ: період революції та громадянської війни, початок існування (20–30-ті роки) СРСР, період Великої Вітчизняної війни, післявоєнний період, кінець існування та розпад СРСР. Проведений історичний аналіз свідчить, що майже в усі періоди свого існування органи внутрішніх справ були заполітизовані, а питанню професіональності працівників відводилася незначна увага. Крім цього, забезпечення правопорядку в різні періоди не було першочерговим завданням, більша увага приділялася охороні та захисту політичного режиму, що функціонував у відповідний історичний період. Органи внутрішніх справ були перевантажені значним обсягом не властивих їм

завдань і функцій, які вони виконували у повсякденній роботі, що негативним чином впливало на якість та ефективність їх діяльності в цілому, а зокрема пов'язаної із забезпеченням правопорядку в регіонах. Більш того, се-

ред факторів, які негативним чином впливали на всю діяльність органів внутрішніх справ, в тому числі щодо забезпечення правопорядку в регіоні, на нашу думку, варто назвати постійну зміну їх відомчої підпорядкованості.

Список використаних джерел

1. Грица Ю. Ю. Минуте, сучасне і майбутнє: особливості й закономірності інтерпретаційної взаємодії / Ю. Ю. Грица // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені С. Г. Сковороди. «Філософія». – 2013. – Вип. 41, ч. 1. – С. 89–99.
2. Иванов А. В. Департамент полиции Министерства внутренних дел Российской империи (1880–1917) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Иванов Андрей Викторович. – М., 2001. – 185 с.
3. Яковлев К. Л. Министерство внутренних дел в государственном механизме Российской империи (1802–1811) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Яковлев Константин Леонидович. – М., 2002. – 186 с.
4. Лойт Х. Х. Государственная кадровая политика в России и ее реализация в органах внутренних дел (исторический и организационно-правовой аспект) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02 / Лойт Хиллар Харриевич. – СПб., 1998. – 373 с.
5. Степанов М. М. Органы внутренних дел белых правительств периода гражданской войны в России : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Степанов Михаил Михайлович. – М., 1998. – 173 с.
6. Зыбин С. Ф. Кадровое обеспечение деятельности органов внутренних дел : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.01 / Зыбин Станислав Федорович. – СПб., 1997. – 356 с.
7. Пырин А. Н. Деятельность органов внутренних дел Петрограда (Ленинграда) по борьбе с преступлениями против порядка управления в экономической сфере в период НЭПа (историко-правовой аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Пырин Андрей Николаевич. – СПб., 2003. – 175 с.
8. Рябченко А. Г. Органы внутренних дел Краснодарского края в период Великой Отечественной войны : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Рябченко Александр Григорьевич. – Краснодар, 2000. – 196 с.
9. О преобразовании Совета Народных Комиссаров СССР в Совет Министров СССР и Советов Народных Комиссаров союзных и автономных республик – в Советы Министров союзных и автономных республик : закон СССР : от 15 марта 1946 г. // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1946. – № 10.
10. Угода про створення Співдружності Незалежних Держав : від 8 груд. 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU91039R.html.
11. Про ратифікацію Угоди про створення Співдружності Незалежних Держав : постанова Верховної Ради України від 10 груд. 1991 р. № 1958-ХІІ // Голос України. – 13.12.1991.

Надійшла до редколегії 20.10.2015

ПРОКОПЕНКО А. Ю. ИСТОРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ПРАВОПОРЯДКА В РЕГИОНЕ

С целью исследования деятельности органов внутренних дел по обеспечению правопорядка в регионе выделены следующие периоды функционирования органов внутренних дел: период революции и гражданской войны, начало существования (20–30-е годы) СССР, период Великой Отечественной войны, послевоенный период, конец существования и распад СССР. Указано, что эти этапы начинают свой отсчет от создания первого официального централизованного ведомства управления внутренними делами – Министерства внутренних дел в составе Российской империи.

Ключевые слова: органы внутренних дел, обеспечение правопорядка, исторический анализ.

PROKOPENKO O. Y. HISTORICAL ANALYSIS OF INTERNAL AFFAIRS AGENCIES' ACTIVITY IN KEEPING PUBLIC ORDER IN THE REGION

The history of the activity of internal affairs agencies (police) in keeping public order in the region is studied. It is found out that the starting point of historical research of internal affairs agencies in keeping public order in the region should be considered the beginning of the nineteenth century, the period when the executive power agency was officially established in a legitimate way, which included internal affairs – the Ministry of Internal Affairs. It is found out that the specified Ministry at the beginning of the historical development participated in the regulation of many aspects of social life at that time. Herewith the normative regulation of this agency was extremely imperfect.

The next historical stage of the activity of internal affairs agencies in keeping public order related to revolutionary events of 1917, which as known included the February bourgeois-democratic and the Great October Socialist revolution was named and analyzed. Special attention is paid to the fact that a significant step in the development of internal affairs agencies is 1930s, as numerous restructuring and reforms were held since then.

The formation and development of internal affairs agencies' activity in keeping public order in the region in the war and post-war periods is analyzed. The latter two periods include the period of the Soviet Union and modern period – the period of the independent state of Ukraine.

The author grounds the conclusion that almost all periods of the existence of internal affairs agencies were politicized and the issue of officers' professionalism was of little attention. Besides, keeping public order in different periods was not a priority, more attention was paid to the protection and defense of the political regime that was functioning in the corresponding historical periods.

Keywords: *internal affairs agencies, keeping public order, historical analysis.*

УДК 343.33

І. М. РАЛЬЧЕНКО,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕНЕЗИС ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСІБ ТА УСТАНОВ, ЯКІ МАЮТЬ МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ

Розглянуто розвиток принципу посиленого захисту осіб, які представляють суб'єктів міжнародного права, з найдавніших часів і до новітнього періоду розвитку міжнародного права й національного кримінального законодавства. Встановлено зв'язки заборони вчинення злочинів проти осіб та установ, що мають міжнародний захист, з інститутом гостинності та принципами права міжнародних зносин. Визначено періоди розвитку кримінального законодавства України, коли були здійснені спроби встановлення відповідальності за злочини проти осіб та установ, які мають міжнародний захист.

Ключові слова: *злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист; кримінальна відповідальність; генезис; міжнародний правопорядок; дипломатична недоторканність; історія кримінального права.*

Ralchenko, I.M. (2015), "On the issue about the genesis of liability for crimes against persons and institutions having international protection" ["Do pytannia pro henezys vidpovidalnosti za zlochyny proty osib ta ustanov, yaki maiut mizhnarodnyi zakhyst"], *Pravo i Bezpeka*, No. 3, pp. 93–97.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної України як суверенної, правової, демократичної держави неможливий без її активної участі у системі зовнішніх зв'язків з іншими суб'єктами міжнародного права. Особливо актуальними питання оптимізації такої діяльності стали в епоху всесвітньої економічної і політичної інтеграції, яка переростає у глобалізацію багатьох сфер життя держави й суспільства. У таких умовах набувають значення проблеми безперешкодного виконання своїх функцій представниками іноземних держав, емісарами міжнародних організацій, які перебувають у нашій країні, забезпечення безпеки осіб, котрі виконують дипломатичну й консульську місії.

Історія має чимало прикладів, коли ускладнення відносин між суб'єктами міжнародного права виникали внаслідок посягань на їх офіційних представників. Так, приводом для початку Першої світової війни став учинений 28 червня 1914 р. напад на спадкоємця престолу Австро-Угорської Імперії Франца Фердинанда Австрійського у столиці Боснії Сараєво [1, с. 648]. Іншим відомим прикладом зв'язку між порушенням права на міжнародний захист пе-

вних осіб та установ і станом міжнародного правопорядку є вчинений у м. Тегерані 4 листопада 1979 р. напад на посольство США, захоплення будівлі та персоналу установи. У відповідь на це президент країни Д. Картер наказав заморозити всі іранські активи у банках США та ввести ембарго на іранську нафту. Дипломатичні відносини цих держав були розірвані більш ніж на тридцять років [2]. Отже, міжнародні відносини та міждержавні зв'язки вимагають надійної охорони, що має забезпечуватись, зокрема, й кримінально-правовими засобами, основними з яких є встановлення і реалізація кримінальної відповідальності за посягання, які шкодять діяльності суб'єктів міжнародного права, посягаючи на їхніх представників.

Стан дослідження. У науці кримінального права України дослідженню відповідальності за злочини проти осіб та установ, які мають міжнародний захист, увага приділялася мало. Серед сучасних криміналістів цієї теми торкалися в своїх публікаціях незначна кількість авторів, серед яких М. Хавронюк, В. Киричко, О. Бахуринська, С. Мохончук, В. Миронова,